

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

CYRIL A METODĚJ

ARCHEOLOGICKÉ LOKALITY VELKÉ MORAVY

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

STARÉ MĚSTO – NA VALÁCH

- Památník Velké Moravy ve Starém Městě v poloze „Na Valách“ byl vybudován nad základy hřbitovního kostela z 9. století objeveného archeologem Vilémem Hrubým roku 1949. Církevní stavbu obklopovalo ve velkomoravském období rozsáhlé pohřebiště. Pohřbeni zde byli jak příslušníci velkomoravské nobility s bohatou výbavou se zbraněmi a šperky, tak i lidé chudí, zemědělci a řemeslníci. Doposud zde bylo prozkoumáno přes 2000 hrobů, což z **pohřebiště „Na Valách“ činí nejrozsáhlejší nekropoli Velké Moravy**. Některé z hrobů v blízkosti základů někdejšího kostela jsou zachovány na původních místech.

OBR. 1

STARÉ MĚSTO – NA VALÁCH

- Původně lokální **pohřebiště** se změnilo na nekropoli celé Staroměstské aglomerace. Pohřbeni zde byli jak příslušníci velkomoravské nobility s **bohatou výbavou** se zbraněmi a šperky, tak také lidé chudí, zemědělci a řemeslníci. Kostel začal chátrat někdy na počátku 10. století a o něco později ustalo v jeho okolí i pohřbívání, zřejmě v souvislosti se zánikem Velké Moravy.

REKONSTRUKCE – NA VALÁCH

Zdroj: http://www.veligrad.eu/?attachment_id=444

OBR. 2

UHERSKÉ HRADIŠTĚ - SADY „ŠPITÁLKY“

- Naleziště se nachází v jihovýchodní části města **Uherské Hradiště** zvané Sady
- V letech 1959–1963 zde probíhal pod vedením V. Hrubého (z Moravského zemského muzea v Brně) archeologický výzkum, při němž byly objeveny pozůstatky neopevněného dvorce církevně – mocenského charakteru.

OBR. 3

UHERSKÉ HRADIŠTĚ - SADY „ŠPITÁLKY“

- Tato architektura zcela jistě dominovala širokému okolí. K její realizaci došlo někdy na **přelomu 8. a 9. století**, tedy i více než 30 let **před vznikem** Velké Moravy.
- Byl to jeden z **prvních** zděných kostelů na sever od Dunaje. Komplex zděných sakrálních staveb, budovaných ve třech stavebních fázích, zaujímal dominantní, zdaleka viditelnou polohu. Nejprve byl postaven kostel. Na západ byl k němu přistavěn sálový kostel se závěrem v podobě apsidy – snad jako kaple se dvěma bočními vchody (vybudován zřejmě staviteli nově příchozí byzantské misie). Nakonec ve třetí čtvrtině 9. století byly k severní obvodové zdi kostela s křížovou dispozicí přistavěny hrobová komora a kaple. Západní kostelík se stal asi místem výuky katechumenů. V kapli s hrobovou komorou byl pohřben význačný Moravana (pravděpodobně kníže Svatopluk). Západně od celého komplexu byla postavena ještě křtitelnice (baptistérium).
- Vně nebo uvnitř církevních staveb bylo odkryto 87 **pohřbů** z průběhu 9. století, nezřídka uložených v rakvích a s bohatými milodary.
- Vedle hřbitovního areálu s kostelem se na severní straně nacházelo **seskupení dvanácti srubových staveb**, v nich žili a v dílnách pracovali řemeslníci a jejich rodiny. Nechyběla ani studna. Na opačné straně stála rozsáhlá 36 m dlouhá a 6 m široká halová stavba srubové konstrukce – shromaždiště a snad i místo výuky kněží. Mezi okrsky pak procházela zpevněná cesta. Vzhledem k celkové situaci na Výšině sv. Metoděje (Sadské výšině), jakož i k nálezům odsud pocházejícím – olověný křížek s řeckým liturgickým nápisem, pisátka – stily apod. – se **lokalita často klade do souvislosti s působištěm představitelů byzantské misie**.

REKONSTRUKCE UHERSKÉ HRADIŠTĚ SADY „ŠPITÁLKY“

ZDROJ OBRÁZKU: http://www.veligrad.eu/wp-content/uploads/model_sady-e1308124719553.jpg

OBR. 4

STARÉ MĚSTO – NA ŠPITÁLKÁCH

- Podle uchovaných zbytků základů měl **kostel** obdélníkovitou loď, která byla na východní straně uzavřena polokruhovitou **apsidou** a na západě přecházela v nartex. Její vnitřek členilo 6 podpěr. U severovýchodního rohu kostela byly zjištěny zbytky menší stavby s prohlubní, snad **baptisteria**. Podobná prohlubeň byla též u jihozápadního rohu nartexu. Chrám měl délku 18,5 m a šířku přibližně 8 m. Jeho základové zdivo se dochovalo pouze v negativu. Podél jižní a západní strany kostela byly objeveny jamky po kůlech a stopy dřevěného ohrazení. Z hlediska lokalizace stál na strategickém místě, v místech u komunikace a brány tzv. vnějšího opevnění. Vzhledem k absenci nálezů typických pro druhou polovinu 10. století je zřejmé, že zanikl bezprostředně po pádu Velké Moravy.

OBR. 5

REKONSTRUKCE – NA ŠPITÁLKÁCH

OBR. 6

Zdroj: http://www.veligrad.eu/?attachment_id=447

MODRÁ „NA DÍLE“

- 4 km severozápadně od Starého Města, u obce Modrá
- Kostel byl postaven z pískovcového lomového zdiva spojeného maltou a měl půdorys dvou podélně orientovaných pravoúhlých obdélníků. Do kostela byly vestavěny čtyři podpěry o jejichž funkci na základě nálezové situace nelze přesně rozhodnout. Stěny kostela byly vně i uvnitř omítnuty a natřeny uvnitř několika barevnými odstíny, vně šedohnědou barvou. Kolem kostela bylo také prozkoumáno **37 kostrových hrobů** z období první poloviny 9. až poloviny 10. století.
- V letech 1999–2000 byla v Modré vybudována hypotetická **rekonstrukce** velkomoravského kostelíka, která se nachází v těsné blízkosti archeologicky zkoumaných základů kostela.

OBR. 7

REKONSTRUKCE MODRÁ „NA DÍLE“

OBR. 8

Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ef/Archeoskanzen_Modr%C3%A1_-_kostel.jpg

OBR. 9

Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7f/Archeoskanzen_Modr%C3%A1_-_interi%C3%A9r_kostela.jpg

HRADIŠTĚ MIKULČICE

- Je jedno z **nejvýznamnějších** sídlišť Velkomoravské říše.
- V 9. století velkomoravský **hrad** s rozsáhlým podhradím na ostrovech v řečišti toku Moravy o celkové rozloze až **50** ha. Významné místo počátků naší státnosti.
- Základy **knížecího paláce** a 12 kamenných kostelů, pohřebiště s celkovým počtem přes 2.500 objevených hrobů, pozůstatky mohutného valu.
- **Místo působení slovanských věrozvěstů sv. Konstantina - Cyrila a sv. Metoděje.**
- Místo nazývané Morava (grad Morava) nebo starobylé město Rasticovo (urbs antiqua Rastizi). Dvě stálé vynikající archeologické expozice.
- **Národní kulturní památka** aspirující o zápis na Listinu světových kulturních památek UNESCO.

OBR. 10

REKONSTRUKCE – HRADIŠTĚ MIKULČICE

OBR. 11

STARÉ ZÁMKY U BRNA

OBR. 12

- Největšího rozkvětu se Staré Zámky dočkaly během slovanského osídlení ve střední a mladší době hradištní během **velkomoravského** období.
- Počátkem 9. století bylo vybudováno mohutné **opevnění**, velmožský dvorec s asi 10 m vysokou dřevěnou strážní věží, srubové stavby a patrně i kostel. Prostor předhradí byl v této době využíván k pohřebním účelům.
- Hradisko se v této době stalo jedním z důležitých **center** říše, které si svůj význam udrželo ještě desítky let po jejím pádu.
- Koncem velkomoravského období stihl hradisko ničivý **požár**, který významně poškodil opevnění i velmožský dvorec. Hroty šípů pocházející z této doby svědčí o násilném vpádu nepřátelských vojsk. Opevnění však bylo v menším rozsahu obnoveno a hradisko fungovalo až do konce 10. století.

ZDROJE:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/dc/Star%C3%A9_Z%C3%A1mky,_mapa.svg/220px-Star%C3%A9_Z%C3%A1mky,_mapa.svg.png

http://www.cas.cz/miranda2/export/sitesavcr/data.avcr.cz/o_avcr/zakladni_informace/dokumenty/anotace/2009/img/8/obr_ARUB_2c_2m.jpg

OBR. 13

KOPČANY

- Kostel pochází z 9. století.
- Vznikl jako součást velkomoravského hradiště Valy v Mikulčicích.
- První **výzkum** zde začal roku 1964, další pak roku 1994
- Samotný výzkum ztěžuje skutečnost, že kostel je **jedinou** dodnes stojící sakrální stavbou z období Velkomoravské říše, takže archeologové nemají tuto budovu s čím porovnávat.
- Stavba je od roku 1995 národní kulturní památkou.

OBR. 14

3D OBRAZ: <http://www.turbosquid.com/3d-models/obj-gothicized-church-kopcany/656832>

Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/40/Kop%C4%8Dany%2C_Slovensko.jpg

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9_Mark%C3%A9_Antiochijsk%C3%A9_%28Kop%C4%8Dany%29

ZNOJMO HRADIŠTĚ

- V této lokalitě byl objeven jeden z nejstarších kamenných kostelů v Čechách i na Moravě (pravděpodobně z první poloviny 9. století) a také odhaleno rozsáhlé velkomoravské pohřebiště.
- Základy kostelíku byly upraveny do podoby malého památníku, pohřebiště se stále zkoumá.

OBR. 15

Zdroje:

<http://znojmo-hradiste.wz.cz/vm.html>

<http://znojmo-hradiste.wz.cz/2009/21.jpg>

<http://znojmo-hradiste.wz.cz/obr13.jpg>

OBR. 16

ZNOJMO HRADIŠTĚ - POHŘBY

OBR. 17

ZDROJ: <http://znojmo-hradiste.wz.cz/obr14.JPG>

OBR. 18

ZDROJ: <http://znojmo-hradiste.wz.cz/obr15.jpg>

Znojenské hradiště nyní stojí ve středu Brna

Brno • Velkomoravské hradiště sv. Hippolita, které leželo v osmém století na místě dnešního Znojma, opět stojí. Ale jen ve zmenšené velikosti a na jiném místě – jedinečný model vyrostl za pomoci studentů katedry historie brněnské pedagogické fakulty. „Vytvořili jsme společně věrnou zmenšeninu včetně struktury povrchu,“ potvrdil Bohuslav Klíma z katedry historie, který byl iniciátorem projektu. „Díky grantům a nadšení všech spoluautorů vyšel mnohem levněji, než kdyby ho dělala například odborná firma,“ doplnil. Model, na nějž posloužily i hromady dřeva a polystyrénu, dostal konečnou podobu v dílně Martina Stehlíka. Ještě do Vánoc bude k vidění v prostorách fakulty, v budoucnu by měl získat stálé místo přímo ve Znojmě. Vzniká tam výstava, která má přiblížit podobu města v období Velké Moravy, a své zázemí najde u znojenských křížovníků. Ti se právě na místo původního hradiště v desátém století nastěhovali.

(miš)

Hosté si na pedagogické fakultě prohlíží model znojenského hradiště.

FOTO LUBOMÍR STEHLÍK

POHANSKO U BŘECLAVI

- **Hradiště** je trojdílné: centrum, jižní a severní předhradí. Centrální (o rozloze 27 ha) část byla obehnaná dřevěno-hliněnou hradbou s čelní kamennou zdí o délce 1950 metrů.
- V severozápadní části centrální části byl archeologickým průzkumem odkryt palisádou **ohrazený velmožský dvorec** o rozměrech 96 × 86 m s celokamenným kostelem, v jehož nejbližším okolí bylo odkryto pohřebiště s cca 400 hroby často s bohatou výbavou. Zbylá plocha centrální části byla v 9. století zastavěná **menšími dvory** (max 40 × 40 m) se stopami řemeslnické činnosti (kovářství, tkalcovství atd.).
- U dvorů a mezi nimi byly odkryty další, většinou **chudě vybavené hroby**.
- Jižní předhradí o celkové rozloze min. 25 ha bylo osídleno polovojenskou družinou. Severní předhradí o rozloze cca 3 ha bylo také osídleno. Obě dvě předhradí byla ohrazena buď palisádou nebo využívala přirozeného převýšení doplněného o palisádu.
- Předpokládá se že Pohansko bylo v 9. století sídlem příslušníka vládnoucího rodu Mojmírovců a jeho družiny. Od roku 1959 zde probíhají archeologické výzkumy Ústavu archeologie a muzeologie FF Masarykovy univerzity z Brna.

POHANSKO U BŘECLAVI

- Archeologové v roce 2008 objevili na hradišti Pohansko u Břeclavi pozůstatky kostela z dob Velké Moravy.
- Jde o druhý kostel v této oblasti o rozloze 65 hektarů, která byla v 9. století významným společenským centrem.

OBR. 21

Muzeum v zámku

OBR. 20

Zdroje:

<http://www.moraviamagna.cz/aktuality/images/Pohansko-zaklady.jpg>
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a8/Pohansko_%283%29.jpg/800px-Pohansko_%283%29.jpg

POHANSKO - REKONSTRUKCE VELMOŽSKÉHO DVORCE

- V zámku Pohansko je instalována stálá archeologická expozice dokumentující místní velkomoravské hradiště z počátku 9. stol.
- K vidění jsou četné archeologické nálezy, velkomoravské šperky, modelová rekonstrukce hradiště, figuríny Slovanů aj

OBR. 22

OBR. 23

ZDROJ: <http://itras.cz/zamecek-pohansko/galerie/2372/#foto>

ZAJÍMAVÉ ODKAZY

- <http://www.veligrad.eu>
- <http://www.turbosquid.com/3d-models/obj-gothicized-church-kopcany/656832>
- <http://www.cea.livinghistory.cz/zivotvm/>
- <http://znojmo-hradiste.wz.cz/vm.html>
- POHANSKO U BŘECLAVI
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Pohansko_%28hradi%C5%A1t%C4%9B%29
- MIKULČICE
- <http://www.masaryk.info/slovanske-hradiste-mikulcice/>